

How to make a
**WILDFLOWER
MEADOW**

*Voor mijn ouders David en Susan, die hun liefde voor de natuur
en voor het plattelandleven op mij overbrachten en mij daarna
de vrije teugel gaven om die liefde uit te leven op hun boerderij.*

*Ze vonden het zelfs goed dat ik grote delen van hun keurige
gazons in wildebloemenweides omtoverde! Dank jullie wel dat
jullie mij deze kans gaven.*

*En dank aan mijn vrouw Claire en onze zoons Will en Olly voor
jullie liefdevolle hulp, steun en geduld.*

Copyright © James Hewetson-Brown
All rights reserved

Published in 2016 by
Filbert Press Ltd
filbertpress.com

Designed by Kevin Knight

Printed in China

ISBN: 978-0-9933892-3-8

A catalogue record for this book
is available from the British Library.

How to make a
**WILDFLOWER
MEADOW**

James Hewetson-Brown

filbert press

Inhoud

Voorwoord door Alys Fowler 6

DEEL 1

Inleiding

Waarom een bloemenweide? 9

Geschiedenis van wildebloemenweides 15

DEEL 2

Praktische zaken

De juiste methode kiezen 29

De plek kiezen 36

Ontwerp en voorbereiding 46

Aanlegmethoden 60

Een weide onderhouden 84

Verbeteringen aanbrengen 93

Problemen oplossen 104

DEEL 3

Casestudy's

THEMA 1: beginnen vanuit het niets 115

1 Voortuin 116

2 Nieuwe woning 118

3 Van gazon naar bloemenweide 122

4 Wijkverbetering 126

THEMA 2: creatieve ontwerpen 129

5 Universitaire campus 130

6 Weide op een hellend terrein 134

7 Van rozentuin tot bloemenweide 136

8 Vlondertuin met weide 140

THEMA 3: wilde bloemen voor de dieren 142

9 Dieren aantrekken 143

10 Schoolbloemenweide 148

11 Een weide voor bijen 150

THEMA 4: wildebloemendaken 154

12 Steil puntdak 155

13 Plat dak 158

14 Dak van bezoekerscentrum 162

15 Dak van een paardenstal 166

THEMA 5: uitdagende plekken 172

16 Weide bij de zee 173

17 Berm 178

18 Wildebloemenhelling 180

19 Schaduwweide 182

20 Prestigeproject voor groot publiek 184

THEMA 6: gemeenschappelijke projecten 190

21 Weide bij een rivier 191

22 Park en rotonde als eyecatchers 194

23 Stadsterrein opknappen 198

24 Bosweide 202

THEMA 7: Meer diversiteit 205

25 Van grasland naar bloemenweide 206

26 Weide in een showtuin 210

27 Weide vol habitats 214

28 Moderne weide 218

THEMA 8: Iconische weides 222

29 Oude weide hersteld 223

30 Olympische weide 230

31 Wilde bloemen in de berm 236

32 Weide voor de Chelsea Flower Show 240

33 Weide aan een meer 244

Conclusie 248

Bronnen 250

Register 252

Dankbetuiging 256

Over de auteur 256

Voorwoord

Als je ook maar een beetje op mij lijkt, heb je inmiddels een verzameling zakjes met wildebloemenzaden waar 's werelds grootste zaadconservator, de Millennium Seed Bank in het Britse Kew, jaloers op zou zijn. Die zaadzakjes kreeg je uitgereikt bij tuinevenementen, bij tijdschriften of als extraatje bij een pot honing... En de boodschap daarbij was telkens dat er te weinig voedsel is voor honingbijen en andere bestuivers, en dat wilde bloemen daarom van belang zijn.

Maar hoe maak je van al die zaadzakjes een bloemenweide die helemaal aan je verwachtingen voldoet? Kleurrijk, duurzaam, jaar in jaar uit mooi en boordevol zoemende insecten?

Dat vertelt James Hewetson-Brown je in dit boek. Met zijn verfrissende, pragmatische aanpak heeft hij al veel bijgedragen aan het wildebloemendebat. Zijn aanlegmethoden, zoals zijn alom bejubelde wildebloementapijt (*wildflower turf*; het topstuk op de Chelsea Flower Show en de Olympische Spelen in Londen), zijn heel praktisch en betrouwbaar en ze zorgen ervoor dat je al in het jaar van aanplant kunt genieten van je weide – in plaats van pas na vijf jaar!

In dit boek vertelt James wat een wildebloemenweide precies inhoudt en wat je er redelijkerwijs van mag verwachten door de seizoenen en jaren heen. Maar belangrijker nog: James legt uit hoe je de onvoorspelbaarheid van wilde bloemen goeddeels kunt ondervangen door de juiste aanlegmethode te kiezen – met bloementapijten, zaad of door verwilderings – en de juiste manier van onderhoud. Dat laatste draait vooral om de vraag: hoe en wanneer kun je het beste maaien?

Denk je dat je de natuur niet helpt met jouw wildebloemenweide? De statistieken laten zien van wel! Als we alle wildebloemenweides, hoe klein ook, in onze tuinen bij elkaar optellen, hebben we een prima vervanging voor de velden met wilde bloemen die we zijn kwijtgeraakt door de intensieve landbouw sinds WO II. Al die kleine plekje samen in tuinen, parken, bermen en bakken zorgen voor 'wildzones' waar de dieren langs kunnen trekken. Ze worden er gezonder van omdat ze zo toegang hebben tot een grotere genenpool. Deze habitats zijn er niet alleen geschikt voor insecten: het zijn ook nestelplaatsen voor kleine zoogdieren. En de dieren die hoger in de voedselketen staan, kunnen er prooidieren vinden, dus die help je eveneens.

Bloemenweides zijn ook goed voor mensen. De filosofie van dit boek is dat

deze weides er zijn om jaar in jaar uit van te genieten. Een van de bloemenweidemakers in dit boek noemt zijn weide een ‘manier van leven’.

Bloemenweides zijn er dus voor mens en dier. Het geluksgevoel dat door je heen stroomt als je tot aan je middel tussen de bloemen en grassen staat, in nauw contact met de natuur, is door bijna niets te evenaren.

Alys doelt onder meer op een wildebloementapijt in Peninsula Garden in Londen. Hiermee werd een omgeving met meer biodiversiteit gecreëerd. Daarvan profiteren insecten én mensen.

Alys Fowler

DEEL 1

Inleiding

Waarom een bloemenweide?

Een wildebloemenweide roept romantische beelden op van slingerende landschappen waar je prachtige, kleurige bloemen ontdekt terwijl je door een zee van gras dwaalt op een luie zomerdag. Het woordenboek is wat prozaïscher: 'een weide met veel inheemse overblijvende bloemen en grassen'. Deze soortenrijke habitat wordt van oudsher gevonden op arme grond. Door te maaien kun je de weide in toom houden en er een duurzame omgeving met een grote biodiversiteit van maken. In Groot-Brittannië leven ongeveer 2500 heemplantensoorten; in Nederland en België schommelt dat aantal rond de 1500. Of een wildebloemenweide nu echt wild is of aangelegd is door de mens: het is een plek waar je kunt ontsnappen aan de stress van alledag en je kunt voelen met de natuur.

Een wildebloemenweide in bloei ziet er schitterend uit en is een waardevolle voedselbron voor bestuivers.

Wildebloemenweides vertellen een fascinerend verhaal over hoe landschappen zich door de tijd heen ontwikkeld hebben. Vroeger wisselden veldbloemen en akkers elkaar af, maar die velden verdwenen door de komst van intensieve teeltmethoden. Die hadden weer alles te maken met de bevolkingsgroei en industriële ontwikkelingen. Er volgde zelfs een tijd waarin wilde bloemen als onkruid werden beschouwd, totdat we doorhadden deze aanpak resulteerde in een verlies aan biodiversiteit. Gelukkig zien we de wildebloemenweides langzamerhand terugkeren, waarmee een verdere achteruitgang van de biodiversiteit wordt voorkomen. We worden ons er steeds meer van bewust dat wilde bloemen niet slechts een romantische verwijzing zijn naar de hooidagen van vroeger, maar dat ze ook echt verbonden zijn met het welzijn van mens en dier.

Zelf een wildebloemenweide maken, hoe klein of groot ook, is geweldig om te doen. Je komt weer in contact met de natuur en je helpt mee om ons landschappelijk erfgoed te behouden. Of je nu een tuinier-zonder-tijd bent die een onderhoudsarme oplossing zoekt, een natuurliefhebber die habitats voor het dierenleven wil creëren of een landschapsarchitect die een langetermijnoplossing voor een cliënt zoekt: voor al die situaties zouden wilde bloemen weleens de oplossing kunnen zijn. Je dient er in elk geval een goed doel mee – zeker als het om een hectare land gaat, maar ook al met een paar vierkante meter.

Toch moet ik het enthousiasme wat temperen, want ik merk vaak dat het ontbreekt aan een goed begrip van de praktische zaken die bij aanleg en onderhoud horen. Velen denken dat de term ‘wilde bloemen’ impliceert dat je helemaal niks aan zo’n weide hoeft te doen. Soms is dat inderdaad zo, maar dat geldt vooral voor bepaalde natuurlijke habitats en die zijn er bijna niet meer, alleen nog maar op plekken waar de menselijke invloed nihil is. In ons gematigde klimaat moet er echt wel wat werk verzet worden om de soorten- en kleurrijke habitat te krijgen waar mens en dier naar op zoek zijn. De plaatjes van kleurige eenjarigen op sommige weidemengselzakjes geven niet goed weer hoe een bloemenweide er echt uit zou moeten zijn. Met dit type producten kunnen de zaadfirma’s verkeerde verwachtingen opwekken bij de consument.

Het beeld dat tuiniers hebben van een wildebloemenweide varieert van een stuk grasland met hier en daar wat bloemen in de zomer, wat vrij realistisch is, tot een jaarrond bontgekleurd bloementapijt, wat een stuk minder realistisch is. Velen denken dat een zo groot mogelijk kleurenpalet het ultieme succes betekent. Maar is het niet veel belang-

Rechts: een strook
weidebloemen
langs een kustpad.

Onder: wilde
bloemen
gecombineerd met
een vijver leveren
een ideale habitat
voor allerlei
dieren.

Boven: met niet-inheemse planten, die in veel eenjarige zaadmengsels zitten, kun je veel kleur toevoegen, maar van heemplanten zoals hieronder heb je veel langer plezier.

Links: een mengsel van eenjarige en overblijvende heemplanten zorgt voor veel effect en gaat lang mee.

rijker om op soortenrijkdom te letten? Er is geen goed of fout antwoord op deze vraag, maar begrijpen wat er doorgaans mogelijk is, leidt ertoe dat het resultaat beter beantwoordt aan de verwachtingen. Ik wil me in dit boek vooral richten tot de mensen die een bloemenweide niet goed (meer) aandurven uit angst dat de boel in no time verandert in een modderig terrein vol onkruid. Als je na een tijdje opgeeft, is het voor alle betrokkenen verspilling geweest, niet alleen voor de eigenaar, ontwerper en eventueel de hovenier maar ook voor de bijen en vlinders.

Dit boek is niet bedoeld om je meer plantenkennis bij te brengen, zoals welke soorten graag bij elkaar staan, het langst bloeien of het geschiktst zijn voor bepaalde omstandigheden – dat laat ik graag over aan de biologen en ecologen, die er jaren voor gestudeerd hebben. Wat ik graag wil, is mensen helpen over de drempel te stappen, om een vaag plan om te zetten in een geslaagde weide. We kijken daarbij vooral ook naar planning, aanleg en onderhoud – omdat je er daarmee voor zorgt dat je ook op de lange termijn optimaal van de weide kunt profiteren. Ik wil een wildebloemenweide graag binnen het bereik brengen van iedereen door mijn ervaringen te delen, die ik heb opgedaan in verschillende situaties en met verschillende aanlegmethoden.

Dit is het eerste boek dat zowel naar traditionele als naar moderne technieken kijkt om een wildebloemenweide aan te leggen. Ik hoop daarmee tuiniers, ecologen, architecten, ontwerpers, hoveniers en

Geheel boven:
ook met een kleine wildebloemenstrook, zoals hier tussen gazon en pad, is de natuur al erg geholpen.

Boven: wilde bloemen gedijen hoog op een groen dak.

Links: met wilde bloemen trek je bijvoorbeeld dit koevinkje naar je tuin.

beheerders van de openbare ruimte te inspireren en te helpen. Al die partijen hebben verschillende redenen om een weide te creëren, maar het beoogde resultaat is voor iedereen hetzelfde: een weide die snel aanslaat en die voor mens en natuur ook op de lange termijn een weldadig landschap oplevert.

Hoewel de praktische onderdelen van dit boek zich concentreren op de aanleg van een overblijvende bloemenweide, wil ik je graag helpen beslissen welk type weide voor jou geschikt is. Wil je bijvoorbeeld heemplanten of niet, en wil je eenjarige of kies je voor overblijvende planten? Je moet ook weten hoe je je stuk grond het best kunt voorbereiden, en dat hangt weer af van de gekozen aanlegmethode. Stap voor stap, en verduidelijkt met foto's, leid ik je langs de verschillende methoden en hun onderhoudseisen. Ik geef ook suggesties over hoe je bijvoorbeeld de bloei van je weide kunt verlengen met extraatjes als voorjaarsbollen. Natuurlijk kan er al doende toch iets misgaan, maar ik hoop dat je dan jouw probleem kunt identificeren en oplossen door in dit boek te kijken.

Een belangrijk onderdeel van dit boek zijn de casestudy's, een catalogus boordevol bloemenweide-ervaringen! De dertig uiteenlopende projecten variëren van beginnende tuiniers die hun voortuin willen beplanten tot scholen die buitenklassen willen om beestjes te bestuderen en gerenommeerde tuinontwerpers die inspiratie bieden met grootsse wildebloemenprojecten. Er zijn wildebloemendaken die architectuur naar een duurzame toekomst leiden, en landschapsarchitecten die ruimtes willen creëren met meer biodiversiteit, waardoor de natuur alles behalve verdwenen lijkt. Er valt uit elk verhaal lering te trekken. Bij elk project staan details over het doel van en de motivatie voor de weide, en over de aanlegmethode, eventuele problemen die overwonnen moesten worden en een eindoordeel over het succes van de weide.

Mijn doel is dat zowel de praktische informatie als de casestudy's je geven wat je nodig hebt om je weide te plannen en onderhouden. Natuurlijk kost een wildebloemenweide werk: met een laten-we-er-maar-het-beste-van-hopen-aanpak kom je niet ver. Ik hoop dat je dit werk met liefde doet terwijl je je eigen versie creëert van een landschap dat de natuur niet beconcurrereert, maar er een duurzame, positieve aanvulling op is.

Geheel boven: wilde bloemen doen het ook prima in steden.

Boven: in een gemeenschappelijke tuin is een onderhoudsarme wildebloemenweide ideaal.

Geschiedenis van wildebloemenweides

Wildebloemenweides in een of andere vorm zijn er al lange tijd. Toen de landschappen zich wisten los te maken uit de greep van de ijstijd, behoorden wilde bloemen tot de vroegste pioniersplanten. De omstandigheden waren zwaar, en de grond bevatte weinig voedingsstoffen. Ideaal voor wilde bloemen! Eerst vestigden de eenjarigen zich, en al snel namen de overblijvende planten het over. Toen de grond verder rijpte dankzij al die vegetatie, ontwikkelde zich een rijkere bovenlaag en was er weer ander plantenleven mogelijk. De struiken namen het over. Zij pikten de voedingsstoffen en het licht in en verdrongen de wilde bloemen. De aanblik van het landschap veranderde langzaam terwijl de grond voldoende diepte ontwikkelde om bomen te kunnen herbergen. Zo veranderde veel landschap in bos. Natuurrampen als vulkaanuitbarstingen, aardbevingen of bosbranden zorgden voor kale grond waar dit proces opnieuw in gang werd gezet. Maar blijvende grootschalige wildebloemenweides en prairies waren steeds vaker alleen voorbehouden aan specifieke gebieden met unieke omstandigheden.

De link tussen landbouw en wilde bloemenweides

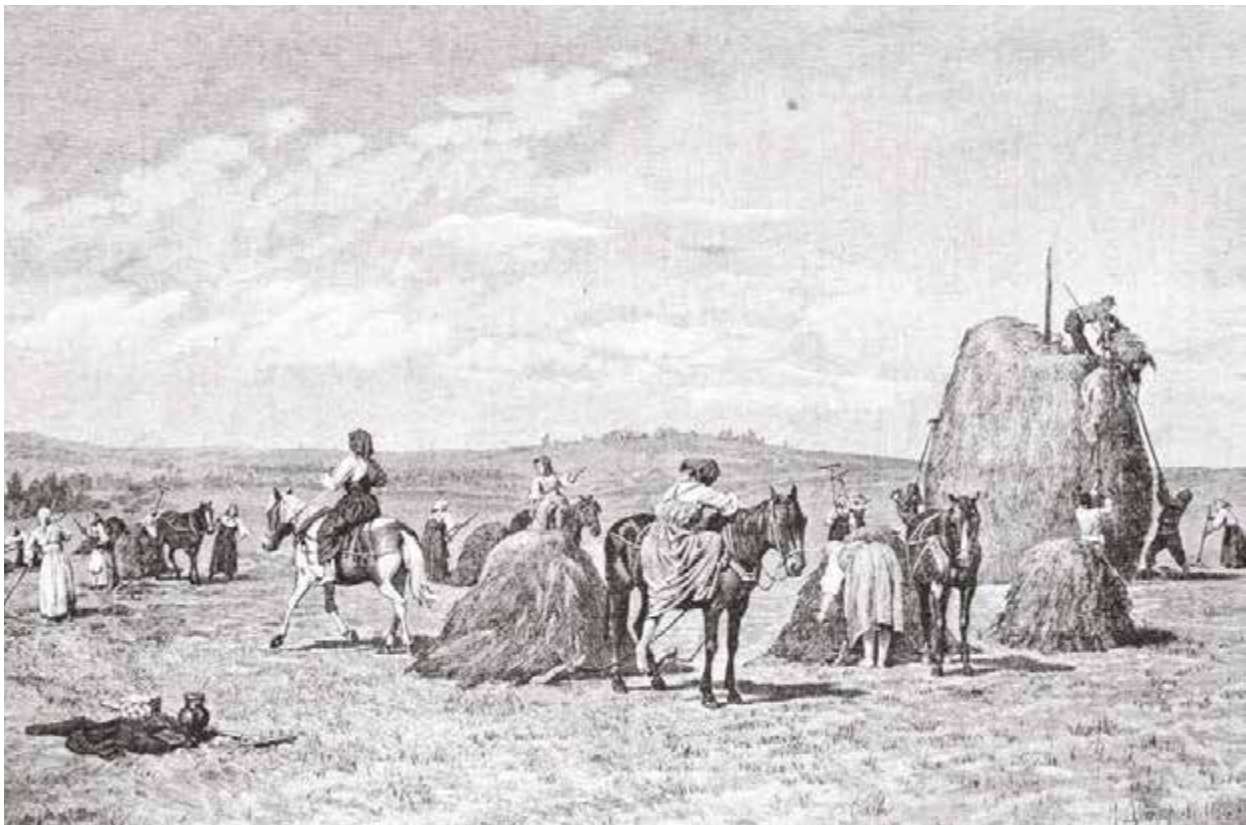
De menselijke beschaving ontwikkelde zich en dat ging gepaard met een grotere vraag naar huisvesting en voedsel. Bossen werden gekapt voor brandhout, woningbouw en akkerbouw en dit kale land bood gelegenheid aan de wilde bloemen om terug te keren. Uiteindelijk werden de boeren ongewild verantwoordelijk voor de meeste bloemenweides. Ze lieten het gras groeien in de lente zodat het hooi kon worden gemaaid in de zomer. Herfst- en lentebegrazing maakten open plekken in de grastapijten en daar vestigden zich overblijvende wilde bloemen, terwijl graan- en groenteakkers de ideale omstandigheden leverden voor eenjarige wilde bloemen. Op kale grond waren klaprozen en korenbloemen heel gewoon in de lente en zomer, voor de oogst. Door de akkerbouw kregen struiken en bomen geen kans, en omdat er nog geen meststoffen en pesticiden waren, ontstond er op de schrale grond een soortenrijke omgeving vol wilde bloemen.

De akkers leverden niet veel meer dan strikt nodig op. Door het type beheer van de akkers bleven de voedingsstoffen in de grond tot een minimum beperkt – ideaal voor wilde bloemen. In deze soortenrijke omgeving kon vervolgens een uiteenlopende reeks planten en dieren floreren.

Vanwege de bevolkingsgroei en de toenemende vraag naar voedsel werden er echter efficiëntere productietechnieken ontwikkeld. Boeren grepen daardoor naar onkruidverdelgers en kunstmest. Vooral rond WO II, toen de behoefte aan voedsel groot was, zetten deze ontwikkelingen door. In de landbouwsector kwam een wijdverspreid gebruik van pesticiden op gang met als doel: een hogere graanopbrengst, en graan van betere kwaliteit. De pesticiden waren afgestemd op de ideale omstandigheden voor voedselplanten en lieten geen ruimte aan de wilde bloemen. Ook de veehouders eisten meer grasland op voor hun dieren, die vlees en melk opleverden.

De gevolgen waren al snel catastrofaal: in sommige landen zijn bijna alle bloemenweides verdwenen sinds WO II.

Historische landbouwtechnieken, vooral hooien, leverden een ideale omgeving op voor wilde bloemen, als bijproduct van het maaieregime..

Het moderne landschap

In 2013 werd door 25 milieuorganisaties een rapport ondertekend: *The State of Nature* ('De staat van de natuur'). Het rapport onthulde dat 60 procent van de Britse inheemse soorten achteruitging en dat 1 op de 10 soorten met uitsterven bedreigd werd. De landbouw werd aangegeven als de grote boosdoener, maar de woningbouw, wegenbouw, industrie en openbare ruimte hebben allemaal bijgedragen aan die achteruitgang door steeds meer land op te eisen. Het verlies aan biodiversiteit werd tot voor kort amper onderkend. We kunnen de behoefte aan land vanwege al die groei en ontwikkeling misschien niet weg nemen, maar we moeten wel weten dat we niet alsmaar door kunnen gaan met het inpikken van natuurlijke landschappen zonder de biodiversiteit te compenseren die daarmee verloren gaat. Deskundigen hebben altijd al op het belang van biodiversiteit gewezen. Nu pas echter wordt door iedereen onderkend dat de achteruitgang enorm snel gaat. Dat heeft het bewustzijn aangewakkerd dat er iets moet gebeuren. Dankzij de berichtgeving in de media is het publiek zich er inmiddels van bewust dat bijen, vlinders en andere bestuivers van groot belang zijn voor al het leven op aarde, en deze algehele bewustwording stemt enigszins optimistisch.

Boeren worden door Europese regels en nationale wetten gedwongen om habitats voor biodiversiteit aan te bieden. Boeren beschouwen zichzelf als beschermers van het platteland. Ze willen graag een gezonde omgeving aan de volgende generatie overdragen, maar tegelijk is het hun taak om voor voedsel te zorgen – en hun productie is hard nodig. De mensen die over onze woonomgeving gaan – planners, ontwikkelaars, architecten – moeten op hun beurt gestimuleerd worden om de stedelijke omgeving eveneens te zien als een prima plek om voor het milieu gunstige habitats te creëren. In de tweede helft van de 20e eeuw waren overal gladgeschoren gazons en velden te zien. Deze keurige, opgeruimde look leidde tot niets anders dan grote vlakken groen: groene monoculturen zonder soortenrijkdom, volstrekt nutteloos voor het dierenleven. Het is tijd dat we de minder opgeruimde stedelijke zones accepteren, gaan koesteren zelfs, om daar weer van de schoonheid van wilde bloemen te kunnen genieten. Daar heeft ook de fauna baat bij!

De afgelopen jaren zijn er verschillende rapporten verschenen, in opdracht van de VN en de ministeries van Landbouw, Visserij en Voedsel, waaruit bleek dat veel bestuivers waar onze voedselplanten en de biodiversiteit afhankelijk van zijn, bedreigd worden met uitsterven. De

De keurige stedelijke monoculturen maken steeds vaker plaats...

uitkomst van deze rapporten onderstreept het belang van wilde bloemen, die bestuivers lokken.

Biodiversiteit

De term 'biodiversiteit' beschrijft de variatie aan planten- en dierenleven in een bepaalde habitat, met soorten die als essentieel worden beschouwd. Elke plantensoort en elk wezen speelt een belangrijke rol in de kringloop van het leven: onderling zijn ze afhankelijk van elkaar voor zaken die uiteenlopen van voedsel en onderdak tot zuurstof en bodemverrijking. Het bewaken en vergroten van de biodiversiteit is een van de voornaamste uitdagingen van alle ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid. De Amerikaanse bioloog Edward O. Wilson, de 'vader van de biodiversiteit', zei: 'Het is gevaarlijk om te denken dat de biodiversiteit achteruit kan gaan zonder dat de mens daardoor bedreigd wordt' (*The Diversity of Life*, 1992).

Wat is een duurzaam landschap?

Om een landschap echt als ‘duurzaam’ te kunnen aanmerken moeten er voor het onderhoud maar weinig energie (behalve van de zon) en materialen nodig zijn en mag de bodem niet intensief bewerkt worden. Dit is lastig te bereiken in de moderne maatschappij en je zult dus compromissen moeten sluiten. Wildebloemenweides vragen in het begin wat meer, maar ze leveren toch een duurzaam landschap op en hun ontwikkeling is essentieel voor het milieu. Monoculturen, zoals gazons of betegelde tuinen, voegen niets toe en compenseren het verlies aan biodiversiteit evenmin. Een eenmaal aangeslagen wildebloemenweide weerstaat op den duur onkruidinvasies en verlaagt de noodzaak van onderhoud, bemesting, water geven en herbeplanten van de grond, en dat betekent dat hij dan wel voldoet aan de definitie hierboven. Zo’n weide vraagt alleen in de herfst om een maaibeurt.

We moeten uiteraard alle soorten natuurlijke landschappen stimu-

... voor habitats met een grotere
soortenrijkdom.